

- 15a Korunní lístky úzce vejčité; všechny listy celistvé, srdčité vejčité, široce vejčité, okrouhle ledvinité až okrouhlé **10. *Ficaria***
 b Korunní lístky vejčité, široce vejčité, obvejčité až okrouhle vejčité nebo chybějí; všechny nebo jen lodyžní listy dlanitě členěné až složené, jsou-li i lodyžní celistvé, pak jsou podlouhlé, čárkovitě podlouhlé nebo čárkovitě kopinaté **8. *Ranunculus***

1. *Anemone* L. — sasankovka, sasanka*)

Anemone LINNAEUS Sp. Pl. 540, 1753 p. p. — Syn.: *Oriha* ADANSON Fam. Pl. 2: 459, 1763. — *Hartiana* RAFIN. Neogenyton 2, 1825. — *Anemone* sect. *Eriocephalus* HOOKER fil. et THOMSON Fl. Ind. 1: 20, 1855. — *Anemone* sect. *Anemone*.

Lit.: ŠMARDA J. (1938): Rozšíření a ochrana sasanky lesní v povodí Svratky a Svitavy. Krása našeho Domova 30: 23—24. — HOUFEK J. et SKALICKÝ V. (1972): *Anemone sylvestris* L. In: HOUFEK J. et al., Atlas rozšíření rostlin v jižní části Čech 1. Sborn. Jihočes. Muz. České Budějovice, Přír. Vědy, 12, suppl. 3: 15—23. — TOMAN M. (1975): Přehled rozšíření chráněného druhu *Anemone sylvestris* L. v Čechách. Čs. Ochr. Přír. 15: 163—172.

Vytrvalé byliny s oddenkem téměř svislým, neztlustlým nebo hlízovitě ztlustlým. Stonek nevětvený nebo v hor. části nepravidelně větvený, chlupatý. Přízemní listy složené nebo alespoň hluboce dlanitě členěné. Listeny řapíkaté i přisedlé, většinou podobné přízemním listům. Květy jednotlivé, 2,5—7,5 cm šir., různě zbarvené, okvětních lístků 5—20 (—30); nektaria chybějí; tyčinek mnoho, nejméně 3 × kratších než okvětní lístky, prašníky žluté; pylová zrna trikolpátní nebo s prstěncovou či se spirální aperturou; květní lůžko nápadně vyklenuté, chlupaté. Nažky ve velkém počtu, větvenovité, bez masíčka, hustě vlnatě huňaté, přičemž délka chlupů přesahuje šířku nažky, se zobánkem krátkým nebo nanejvýš 2 × delším než nažka. — Asi 25 druhů na s. polokouli a v horách Jižní Ameriky převážně na výslunných suchých stanovištích. — Entomogam. Anemochor.

- 1a Stonek nevětvený, jednokvětý (výjimečně dvoukvětý); květy bílé **1. *A. sylvestris***
 b Stonek větvený, vícekvětý; květy růžové **2. *A. japonica***

1. *Anemone sylvestris* L. — sasankovka lesní, sasanka lesní Tab. 73/2

Anemone sylvestris LINNAEUS Sp. Pl. 540, 1753. — Syn.: *Oriha sylvestris* (L.) OPIZ Sezn. Rostl. Květ. Čes. 70, 1852. — *Anemone hirsuta* GILIB. Fl. Lithuan. 2: 276, 1781. — *A. alba* JUSS. Ann. Mus. Nat. Hist. Natur. Paris 3: 248—249, 1804. — *A. ochotensis* FISCHER sensu SCHUR Enum. Pl. Transsilv. 3, 1866.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 211/I, II. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1417. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 15, 16. — Extra fines: DOMIN et KRAJINA Fl. Českoslov. Exs., no 158.

Oddenek silný, šikmý až svislý, černohnědý. Stonek 1, zřídka 2, přímý, nevětvený, (10—) 15—40 (—50) cm vys., huňatý, často fialově naběhlý, vyrůstající ze středu růžice, 1 (—2)květý. Přízemní listy v růžici za květu vyvinuty, s dlouhým odstále huňatým řapíkem, na bázi rozšířeným v žlutavou, později hnědoucí pochvu; odumřelé báze listů se ± netřepí; čepel v obrysu mnohoúhelníkovitá, ± širší než dlouhá, 3—9, průměrně 5 cm šir., dlanitě 3 (—5)četná, s postranními lístky hluboce dvojsječnými, nebo dlanitosečná; lístky krátce řapíkaté až přisedlé nebo úkrojky kosočtverečné, většinou 3laločné až 3klané, s laloky hrubě pilovitými. Listeny řapíkaté, podobné přízemním listům, v (2—) 3—4 (—6)četném přeslenu na

stonku. Květy ± přímé, (2,5—) 3—7 cm v průměru, bílé, někdy slabě fialově naběhlé, vně plstnaté, uvnitř lysé; okvětních lístků většinou 5, jsou široce eliptické, na vrcholu tupé nebo mělce vykrojené, vzájemně se překrývající, celokrajné nebo s jednotlivými nepravidelnými vroubkami; tyčinky asi 4 × kratší než okvětní lístky; pylová zrna trikolpátní. Květní lůžko za plodu válcovité, ca 8 mm dl., plstnaté, s velkým počtem nažek až 3,5 mm dl., hustě dlouze bíle vlnatě huňatých, s krátkým lysým zobánkem. (IV—) V—VI. Hkf.

2n = 16 (extra fines)

Variabilita: Druh proměnlivý v stupni členění listu, v okraji listových laloků (od téměř celokrajných až po různě hluboko zastříhané), v počtu listenů v přeslenu, v délce květní stopky, ve velikosti a počtu květů a v jejich barevných odstínech; jsou to nevýznamné odchylky nanejvýš v hodnotě formy. Některé z nich se udržují v kultuře; časté monozoty.

Ekologie a cenologie: Polosuché i suché travinné porosty, lesní okraje a světliny, lesostepi, světlé lesy a křoviny s travinným podrostem. Půdy úživné, hlubší, často těžší (slinité) nebo s vápnitým skeletem (rendziny) až vápnito-písčité na bazických podkladech, stanoviště suchá a světlá, hlavně v územích srážkově nedostatkových, ve vyšších polohách jen na vá-

*) Zpracoval V. Skalický.

pencích. Především ve společenstvech svazu *Quercion pubescenti-petraeae* (diagnostický druh), *Erico-Pinion*, ale častěji v jejich náhradních travinných a keřnatých společenstvech řádů *Prunetalia*, *Origanetalia vulgaris*, *Brometalia erecti* a *Festucetalia valesiaca*.

Rozšíření v ČR: V celém území pouze v termofytiku a mezofytiku roztroušeně až vzácně, s těžištěm rozšíření ve stupni kolinním, méně suprakolinním, výjimečně planárním nebo submontánním (max.: Lazec u Českého Krumlova, ca 650 m). Izolované lokality v ČR mají reliktní charakter. § Δ — Mapy: ŠMARD A XM 1963: map. 14 (Morava); TOMAN 1975: 171 (Čechy); SLAVÍK FKS 1986: 70.

T: 1. Doup. pah. (Kadaň; Zásada u Rašovic), 2. Stř. Poohří, 3. Podkruš. pán. (Krupka ?†), 4. Loun.-lab. střed., 6. Džbán, 7. Středočes. tab., 8. Čes. kras, 9. Dol. Povlt. (vz.), 11. Stř. Pol. (vz.), 12. Dol. Pojiz., 13. Rožď. tab., 14. Cidl. pán. (Jičín; Hořice), 15. Vých. Pol. (vz.), 16. Znoj.-brn. pah., 17. Mikul. pah., 18. Jihomor. úv. (Břeclav?; Hodonínský les?), 19. B. Karp. step., 20. Jihomor. pah., 21a. Han. pah. (Senička, Smržice a Domamyslice u Prostějova; Drysice). — M: 29. Doup. vrchy (Ostrov nad Ohří, nedoložený údaj), 31a. Plz. pah. vl. (mezi Mladotice-mi a Křečovem), 32. Křivokl. (diabasy: mezi Žebrákem a Hředlemi; Svatá; Stradonice), 35d. Břez. Podbrd. (Dolní Nerestce), 37b. Suš.-horaž. váp., 37f. Strak. váp., 37l. Českokr. Předšum., 41. Stř. Povlt. (vápence u Petrovic, Čerčan a Stříbrné Skalice; Violník u Vlastějovic ?†; ostatní údaje chybné), 44. Mileš. střed. (Třtín nad Děkovkou; údaj ze s. úbočí Milešovky chybný), 45a. Loveč. střed. (Žandovský vrch; Kozly u České Lípy), 51. Polom. hory, 52. Ral.-bez. tab. (Bělá pod Bezdězem), 53a. Českolip. kotl. (Provodínské kameny), 53c. Českodub. pah., 55a. Malosk. (Besedice; Podloučky), 55c. Roven. pah. (Rovensko; Semínova Lhota), 56b. Jiř. Podkrk. (Kunčice nad Labem †), 57. Podzvič. (jen na slínovcích), 60. Orl. opuky (Křovice a Provoz u Dobrušky †), 62. Litomyšl. pán. (vz.), 63e. Poličko (vz.), 63h. Českotřeb. úv., 65. Kutnoh. pah. (Hraběšín †; Nová Lhota u Malešova ?†), 67. Českomor. vrch. (jen na vápencích poblíž hranice s fyt. o., 68. Čechořovice; Heraltice; širší okolí Olešnice a Kunštátu), 68. Mor. podh. Vysoč., 70. Mor. kras, 71a. Bouz. pah. (vápence u Dzbele a Ponikve), 71c. Drah. podh. (Hluboký žleb u Náměště na Haně), 72.

2. *Anemonastrum* HOLUB — větrnice, sasanka *)

Anemonastrum HOLUB Folia Geobot. Phytotax. 8: 158, 1973. — Syn.: *Anemone* sect. *Omaloctopus* DC. Regni Veg. Syst. Natur. 1: 212, 1817, emend. ULBRICH Bot. Jb. 37: 209, 1906. — *Homalocarpus* (DC.) SCHUR Enum. Pl. Transsilv. 3, 1866 non HOOKER et ARNOTT. — *Anemone* subgen. *Homalocarpus* (DC.) JUZ in Fl. SSSR 7: 269, 1937.

Lit.: ŠÍPCINSKÝ N. V. (1912): O formách *Anemone narcissiflora* L. Tr. Bot. Sada Imp. Jurjev. Univ. 13: 85—103. — SLAVÍKOVÁ Z. (1969): Příspěvek k morfologii květního obalu u druhu *Anemone narcissiflora* L. Opera Corcont. 5 (1968): 113—119.

Vytrvalé byliny s krátkým silným vystoupavým černě čupřinatým oddenkem. Listy v přízemní růžici, dlaniť složené, výjimečně pouze hluboce členěné. Z bočních pupenů oddenku vyrůstají

*) Zpracoval V. Skalický.

Zábř.-unič. úv. (vápence u Vitošova u Zábřehu, 78. B. Karp. les. (Studený vrch u Březové a vrch Kobyla u Malé Vrbky).

Celkové rozšíření: Eurasie od s. Španělska do stř. Poamurí, kde se však diferencuje do odchylných plemen až mikrospecií; těžiště rozšíření je v chladné sibiřské stepi. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 160.

Význam: Rostlina zejména za čerstva jedovatá; obsahuje glykosidický lakton ranunkulin, jeho aglykonem je jedovatý protoanemnin. Často se pěstuje v zahrádkách a na alpiních.

2. *Anemone japonica* (THUNB.) SIEB. et ZUCC. — sasankovka japonská, sasanka japonská

Anemone japonica (THUNBERG) SIEBOLD et ZUCCARINI Fl. Jap. 1: 15, 1835. — Syn.: *Atragene japonica* THUNB. Fl. Jap. 239, 1784.

Stonek 50—100 cm vys., v hor. části větvený. Listy přízemní růžice dlouze řapikáté, v obrysu trojúhelníkovité, na líci lysé, na rubu běloplstnaté, 3četné, s listky dlouze řapíčkatými (15—40 mm), hluboce laločnatými až klanými. Listeny podobné listům, nestejně velké, 3laločné až 3dílné, s laloky nepravidelně hrubě pilovitými; některé květonosné větve bez listenů, jiné pod květem s 2 vstřícnými listeny, jiné znovu větvené z paždí menších řapikátých listenů. Květy velké, 3—5 cm v průměru, růžové nebo bělavé, s 8—30 okvětními listky; květní lůžko kulovité. Na kvetoucí rostlině nacházíme jak poupata, tak i zrající nažky. VII—IX. Hkf.

2n = 16 (extra fines)

Pěstována často v řadě kultivarů v zahradách a parcích; nezplaňuje. Původem z Dálného východu.

Poznámka: V zahradách jsou občas (v některých obdobích častěji) pěstované jednokvěté sasanky (sasankovky) v různobarevných, někdy plnokvětých kultivarech, zejména *Anemone coronaria* L., s. věncová, *A. hortensis* L., s. zahradní a *A. pavonina* LAM., s. páví a jejich kříženci. Tyto středomořské druhy s hlizovitým oddenkem se liší především stupněm členění listů a neřapikátých listenů.

Tab. 73: 1 *Hepatica nobilis*, 1a — plod. — 2 *Anemone sylvestris*, 2a — souplodi, 2b — plod.

